

Willem van Oranje

klas 7

Rimbert Moeskops

Toneelstuk Zevende klas - Willem van Oranje

Scène 1 -Een heraut nadert het kasteel Dillenburg

Jan Willie, wat zullen we doen, ik zit me hier stierlijk te vervelen.
Lodewijk Ja, er is hier ook nooit eens wat te doen.
Adolf Laten we buiten gaan spelen, bij de stallen, de paarden voeren of zo.
Willem Uh? Wat zeggen jullie? Laat me even rustig lezen, zeg, jullie kunnen toch ook jezelf wel vermaken?
Lodewijk Ja maar jij hebt toch altijd de beste ideeën, als jij niet zegt wat we moeten doen, dan weten we niks te verzinnen...
Jan Kom op hé, niet zo flauw...
Adolf We zullen precies doen, wat jij wilt.
Willem Mooi, laat me dan lezen!
Jan Leuk bedacht, maar dat bedoelt Adol niet en dat begrijp je heus wel.
Lodewijk Allez, Willie, een beetje serieus graag...
Willem Très bien, Lo, als jullie me eerst beloven precies te doen...
Adolf Mirakels! We gaan tikkertje doen in het trappenhuis!
Jan Verstoppertje spelen in de boomgaard!
Lodewijk Wie z'n steen het verst kan gooien in de slotgracht!
Willem Hoho, ik dacht dat jullie zouden doen wat ik bedacht? Nu hoor ik jullie maar van alles verzinnen, wie zegt dat ik dààr zin in heb?
Jan Het is maar bedoeld als raadgeving hoor. Het zijn maar ideeën. Wat had je dan zelf gedacht?
Willem Eh, nou... hmm.
Lodewijk Niet erg duidelijk zeg. Kom op, waar blijf je nou met je praatjes?
Willem We gaan oorlogje spelen in de tuin bij de ruines.
Adolf Mieters, dan zijn wij de Duitsers, hè Willie?
Lodewijk Bah nee, dan moeten wij zeker weer Frankrijk zijn? Ik heb er onderhand genoeg van altijd maar Fransman te moeten spelen, dat is zulk vreemd volk. Moet je vader er maar eens over horen...
Jan Kom op Lo, een beetje redelijk moet je wel zijn. Het maakt toch niet zoveel uit wat je bent, en laat dat kleintje nou maar met Willem zijn, dan zijn de partijen tenminste een beetje goed verdeeld, of wil jij met Adol?
Lodewijk Nou nee, zo bedoel ik het niet, maar...
Willem Niet zeuren dan, we gaan!
Jan Kijk uit dat geen van de bediendes ons ziet, anders moeten we weer een jas aan.
Willem Sluipen jullie maar met mij mee naar buiten. Doen we net of onze gezamenlijke vijand, de paus, in aantocht is en dat we die moeten zien te ontwijken. (-)
Hé, wat is dat daar? Zien jullie die stofwolk daar in de verte?
Lodewijk Hé ja, het lijkt wel of daar een ruiter aankomt, zou die voor ons zijn?
Adolf Het zijn er drie volgens mij.
Jan Leuk, ze komen naar ons toe. Ik ben benieuwd wie dat zijn. Zo vaak komt het niet voor dat vader het een of andere bericht ontvangt. Zo belangrijk is vader nou ook weer niet.
Adolf Oh nee, is vader niet zo belangrijk? En alle boeren in de buurt dan? Die komen toch maar mooi om raad bij hem.
Lodewijk Ach sufkop, wat hebben boeren nou te betekenen op het wereldschouwtonceel...
Jan Moet je hem horen... Wereldschouwtonceel!

Lodewijk Moet je zien, die ene man ziet er veel deftiger uit dan die andere twee. Dat zijn vast zijn schildwachten.

Jan Het is een heraut van keizer Karel V, dat zie je zo.

Lodewijk Waaraan dan? Waar zie je dat aan?

Jan Oh, ik weet niet, ik dacht maar zo; misschien zijn het wel afgezanten van de paus van Rome, ze zien er in ieder geval voornaam uit.

Willem Van de paus sowieso niet, ik zie nergens het pauselijke purper. Trouwens, wat moet de paus met hier boodschappers naar toe te zenden. Hier in zo'n Luthers nest.

Adolf Wat is dat, een Luthers nest?

Jan Dat vertellen we je nog wel eens.

Adolf Het is vast een heel belangrijke man, die een heel belangrijke boodschap heeft over te brengen over heel belangrijke dingen...

Lodewijk Oh ja, op een heel belangrijk kasteeltje op een heel belangrijk bergje aan een heel belangrijk graafje...

Jan Hou toch eens op, pestkop.

Willem Laten we naar de poort gaan en het eens wat van dichterbij bekijken. Ze zijn er nu bijna. Misschien kunnen we iets te weten komen van het doel van de reis.

Adolf En dan kunnen we meteen de paardjes eens goed bekijken, die zien er heel lief uit.

Wacht 1 Aan de kant kleintje, we moeten er snel langs.

Wacht 2 Ja hup, jonheeren en staat U niet zo te kijken.

Ah, komt U verder Heren...

Heraut 1 Waar is Willem de Rijke?

Wacht 1 Deze kant op, Heren. Onze graaf heeft het erg druk, ik weet niet of hij U al direct kan ontvangen. Maar ondertussen zal het de Heren aan niets ontbreken.

Heraut 2 Geen denken aan. Zeg maar dat het erge haast heeft.

Heraut 1 Zeg maar dat het een bericht is van de doorluchtige hoogheid Keizer Karel V.

Wacht 1 Van de Keizer?! Ik zal U onmiddellijk aandienen Heren. Oh jonheeren, loopt U toch niet zo in de weg. U heeft het toch gehoord, van de Keizer! Tjongejonge.

Heraut 3 En wie van jullie is de oudste? Dat ben jij zeker.

Willem Ja Heer, Willem, om u te dienen.

Heraut 3 Juist ja, Willem, net als Uw vader dus. En jullie, hoe heten jullie?

Jan Jan.

Lodewijk Ik heet Lodewijk.

Adolf Ikke Adolf.

Wacht 1 Komt U verder, Heren, de graaf is tot ontvangst bereid.

Heraut 3 Keurig, keurig, kom, wij gaan.

Jan Wat willen ze van vader? Ik had het trouwens goed hè, dat ze van Karel V komen.

Lodewijk We gaan ze afluisteren, kom op, naar vaders audiënciezaal.

Adolf Ja, dat is leuker dan oorlogje spelen.

Willem Oh, zijn jullie nu al weer vergeten, dat ik zou zeggen, wat we gaan doen?

Lodewijk Nou niet zo flauw, Willie, dit is tenminste echt, dat laten we toch niet zomaar voorbij gaan?

Jan Vind je het dan geen goed idee?

Willem Jawel, maar...

Lodewijk Wat maar, kom op, straks zijn we nog te laat. Je bent toch niet bang soms?

Adolf Ik wil liever niet afluisteren. Straks komt die voorname meneer naar buiten of vader... Wat moeten we dan doen?

Lodewijk Nou, dan zeggen we toch gewoon dat onze werpsteen daar vlak voor de deur terecht was gekomen.

Jan Jaja en dan een uitbrander krijgen, dat we binnen met onze werpsteen bezig waren.

Lodewijk Dus jullie tweeën durven niet? En jij, Willem?

Willem Natuurlijk wel. Maar ik maak me alleen nog zorgen om ons spel. Jullie hebben beloofd dat je zou doen, wat ik zou bedenken, wat komt daar nu van terecht?

Lodewijk Morgen gewoon. Morgen doen we wat we vandaag van plan waren.

Willem Nou, dat weet ik nog niet hoor, misschien heb ik er morgen wel geen zin in, want heb ik morgen een andere bui en dan vind ik het misschien niet leuk.

Jan Maar oorlogje is toch leuk, zolang het niet echt is tenminste.

Willem Soms. En in het echt lijkt het me ook wel wat.

Adolf We zien wel wat we morgen gaan doen, maar wat gaan we nu doen?

Willem Nu gaan we in ieder geval naar vaders audiëntiezaal. Kom op.

Wacht 1 Hé jonheeren, wat gaat daar gebeuren?

Lodewijk Gewoon, we lopen wat rond om te zien of er ergens nog iets te beleven valt. Daar steekt toch geen kwaad in?

Willem Overigens zijn we aan jou geen verantwoording schuldig. Kom op.

Adolf Is dat waar, Willie, dat we aan hem niet hoeven te vertellen, wat we van plan zijn?

Willem Natuurlijk. Als ik vader opvolg als Graaf van Nassau, moet hij doen wat ik hem zeg. Daar mag ik nu toch vast al wel voor oefenen?

Jan Maar als die wachten er niet waren, was het voor ons toch maar een stuk makkelijker.

Lodewijk C'est vrai, c'est vrai.

Jan Volgens mij is die wacht net zo nieuwsgierig als wij.

Lodewijk Ja, misschien was hij ook wel op weg, om af te luisteren wat die herauten met vader te bespreken hebben.

Jan Hij liep in ieder geval deze kant op. Hé, moet je zien, daar staan twee van de drie heren, die zijn ook niet naar binnen gegaan. Nu kunnen we het af luisteren wel helemaal vergeten.

Adolf Maar we kunnen wel mooi met hun een praatje maken. We zijn toch de zonen van de Graaf?

Eh, eh...

Heraut 1 Ja, wat is er jochie?

Adolf Waar komen jullie vandaan?

Heraut 1 Van het hof van Keizer Karel V.

Adolf Dat hadden we al gehoord, maar waar is dat?

Heraut 2 Haha, zo weet je dat niet? Nou, dat is in Brussel.

Adolf Is dat hier ver vandaan?

Heraut 2 Ja, knulletje, we zijn vier dagen onderweg geweest.

Adolf En waar hebben jullie onderweg dan geslapen, of hebben jullie 's nachts gewoon doorgereden?

Heraut 1 Nee, beste man, dat zou voor ons niet zo prettig zijn geweest en de paarden zouden het al helemaal niet aangekund hebben. Nee, we hebben in de beste herbergen overnacht.

Heraut 2 Nou ja, beste... de laatste twee waren niet geweldig. Je kon wel merken dat je Duitsland binnenkwam...

Adolf Zijn jullie dan geen Duitsers? Jullie horen toch bij de Keizer van alle Duitsers?

Heraut 2 Ja, beste vriend, maar de Keizer van alle Duitsers is toevallig ook Koning van Spanje en Heer der Nederlanden. Wij komen uit de Nederlanden.

Heraut 1 Wees eens even stil, ik hoor iemand naar de deur komen.

Wacht 2   Heren, wilt U me even laten passeren, ik moet de oudste zoon van de graaf halen... Oh bent U hier, jonheer, dat treft. Uw vader laat U roepen. Komt U met mij mee.

Lodewijk   Willem? Wat moet die nou binnen met een heraut van de Keizer?

Heraut 2   Wij mogen helaas niets zeggen, maar één ding mag ik jullie wel toevertrouwen: juist voor hem zijn wij hier gekomen.

Jan   Juist voor hem? Wat heeft hij, wat ik niet heb?

Lodewijk   Niet zo jaloers, Jan; ten eerste heb je maar een eenvoudige naam...

Jan   Hé, wat is dat voor onzin, wat mankeert er aan mijn naam? Zoek je ruzie, Lootje, of hoe zit het?

Lodewijk   Maar het voornaamste zal wel zijn, dat Willem van ons eenvoudigweg de oudste is.

Heraut 2   En of je dat maar even in je oren wilt knopen.

Adolf   Maar nou komt hij alles te weten en wij weten niets.

Lodewijk   Laten we gaan spelen, wie weet hoe lang dit gaat duren.

Adolf   Verstoppertje!

Lodewijk   Nee, gewoon oorlogje, zoals we van plan waren.

Adolf   En dan ik in mijn eentje tegen jullie tweeën zeker?

Jan   Hoho, ik ben nu de oudste, dus nu mag ik zeggen wat er gebeuren moet.

Lodewijk   Ja dag, daar komt niets van in.

Adolf   Nee hoor, daar doe ik ook niet aan mee.

Jan   Ik hoor het al, wij gaan ons weer vervelen.

Lodewijk   Beter dan te moeten doen, wat jij wilt.

Adolf   We wachten hier gewoon op Willie.

Heraut 2   Wachten duurt lang, hoor jongens, je kunt maar beter iets gaan doen.

Jan   Hoor, volgens mij komt Willem er al aan.

Adolf   Wie vraagt hem wat er is?

Lodewijk   Ik wil het hem wel vragen, hoor, ik ben niet bang van hem.

Adolf   Ik ook niet hoor, maar...

Jan   Ik vraag het wel!

Lodewijk   Waarom jij?

Adolf   Ach, wat maakt het ook eigenlijk uit...

Lodewijk   Wat is er met jou aan de hand, je kijkt zo sip.

Willem   Ik moet verhuizen.

Jan   Verhuizen?

Adolf   Waar naar toe?

Lodewijk   Naar wie?

Jan   Waarom?

Willem   Ik moet verhuizen naar Brussel.

Adolf   Naar Brussel? Dat is toch waar die drie heren vandaan gekomen zijn. Wat moet jij nou in Brussel?

Lodewijk   Brussel...

Willem   Stil nou even. Er is een neef van ons overleden, plotseling, René van Chalon, een zoon van onze oom Hendrik.

Jan   Oom Hendrik, hebben wij dan een oom Hendrik?

Willem   De oudste broer van vader, maar ook al heel lang dood. Zijn zoon René was een hoog Heerschapp in de Nederlanden, stadhouder van Holland, Utrecht en Zeeland, Baron van Breda en het allerbelangrijkste: Prins van Orange, dat ligt ergens in Frankrijk. En ik schijn zijn enige erfgenaam te zijn.

Lodewijk   (met spottende buiging) Prins van Orange, mag ik U groeten.

Jan Doe even serieus, jij! Moet je al die titels gaan overnemen. Je bent nog maar twaalf?!

Willem Ja en jullie zullen dus een Prins als broer hebben.

Adolf Dus jij wordt ook een hoge heer, vind je dat leuk Willic? En wil je nog wel oorlogje met mij spelen, want ik red het niet alleen hoor, tegen Jan en Lo...

Willem Veel tijd om te spelen zal er wel niet meer zijn, want over een paar weken moet ik al naar Brussel.

Jan Moet je daar alleen naar toe of ga je met de Herauten van de Keizer mee?

Willem Nee, die gaan morgen al weer weg, ik ga met vader.

Adolf Je komt ons toch wel elke week opzoeken, hè?

Willem Dat denk ik niet. Brussel is een goed eind weg.

Adolf Dus je gaat voor altijd weg.

Willem Zo erg is het nou ook weer niet, maar ik zal jullie toch waarschijnlijk niet veel meer zien. Maar in Brussel krijg ik misschien ook een speelkameraadje.

Jan Wie dan?

Willem Philips, de zoon van Karel V.

Jan De toekomstige Keizer als speelkameraadje, je moet maar boffen zeg...

Willem Ik word opgevoed aan het hof van de Keizer zelf!

Adolf Nou, dat lijkt me nog wel leuk!

Lodewijk En vader, wat vindt die ervan, is hij er erg mee content?

Willem Ja, dat dacht ik wel, alleen op het punt van de godsdienst heeft hij zo zijn twijfels.

Jan Hoezo? Wat is daar mee?

Willem Ik moet katholiek worden, dat is de innigste wens van de Keizer.

Lodewijk Katholiek, jij?

*****

Scène 2 -In de tuin aan het hof in Brussel

Willem Hoogheid, gaat U vanavond ook naar het feest dat de Baronesse van Chaqui geeft ter ere van de zestiende verjaardag van haar dochter?

Philips Oh nee, ik verdoe mijn tijd niet met feestjes. Als ik koning van Spanje en Heer der Nederlanden ben, wellicht ook Keizer van de Duitsers en natuurlijk Heerser van het Avondland, dan kan ik maar beter terug moeten denken aan avonden van ijverige studie, dan aan avonden van lichtzinnig vertier...

Willem Nou, zulk lichtzinnig vertier hoeft Uwe Hoogheid bij de Baronesse niet te verwachten. Het feest zal eer bedoeld zijn om een geschikte huwelijkspartner voor haar dochter te vinden, dan louter om de bloemetjes buiten te zetten.

Philips Daar was ik al bang voor, dat dat de bedoeling was. Het is allerm minst mijn bedoeling met een wicht uit die stand een huwelijksverbinding aan te gaan.

Willem Uw huwelijk met Maria van Portugal heeft anders door haar veel te vroege overlijden niet lang stand kunnen houden. Veel meer dan een zoon heeft dit huwelijk U niet gebracht. En heeft de arme jongen dan geen moeder nodig?

Philips Dat moet U toch niet zeggen, het heeft me toch ook weer een grotere aanspraak op de troon van Portugal opgeleverd, U kunt toch niet zeggen dat dat niets is!

Willem Och ik meen te weten dat U de aanspraak op die troon eerder via Uw moeder dan via wijlen Uw vrouw kunt doen gelden.

Philips U hoeft heus niet te denken dat ik dat zelf niet ook weet. Het is me wel vaker opgevallen, dat U overal Uw nieuwsgierige neus in steekt.

Willem Neemt u me niet kwalijk, het was allerm minst mijn bedoeling Uwe hoogheid boos te maken. Misschien weet U een luchtiger onderwerp van gesprek?

Philips Ik kan me niet voorstellen hoe U nu alweer vergeten kunt zijn dat ik van luchtige onderwerpen van gesprek niet gediend ben. Ik geloof dat ik voorlopig wel weer lang genoeg hier mijn tijd in ledigheid heb doorgebracht, ik moest me maar weer eens aan de studie wijden. Saluut!

Willem Gegroet! Met Uw goedvinden verblijf ik nog wat langer in de paleistuinen. Als U me nodig hebt (maar Ph. is al vertrokken) weet U me wel te... Wat is het toch een stuk chagrijn. Nou, hij mag van mij aannemen dat ik wél naar dat feest ga vanavond. Ik laat mij geen enkel plezier ontzeggen.

*****

Scène 3 -Troonsafstand van Karel V

Klerk (tot het publiek) Gaat U allen staan!

Cerem.m Zijne Eerwaarde Heer Kardinaal Granvelle.
Zijne Prinselijke Hoogheid Philips
Zijne Koninklijke Hoogheid Karel II, Heer der Nederlanden.

Karel V Ik heet U allen van harte welkom op deze voor mij toch wel droevige dag.
In de eerste plaats de Heren afgevaardigden van de Staten Generaal, uiteraard mét hun echtgenotes.
Eveneens de Heren Geestelijken, afgevaardigden van onze Heilige Kerk van Rome.
Dan onze Heren van adel. Hertogen, Graven, Baronnen en Heren, U zult het mij hoop ik niet euvel duiden, dat ik U niet allen persoonlijk, met naam en titel begroet. Mijn ziekte staat het mij helaas niet toe, dat ik langer dan een ogenblik blijf staan en voor een lange begroetingsceremonie ontbreekt het mij geheel aan kracht. (gaat zitten)

Klerk U kunt weer gaan zitten.

Cerem.m Wij zijn hier bijeen omdat Zijne Koninklijke Hoogheid, in onze Nederlanden Karel II, elders ook Karel V genaamd, die als een goede vader voor ons is geweest, gedurende de veertig jaren dat hij als Heer der Nederlanden de regering van vooreerst zijn vader Philips, bijgenaamd de Schone, en nadien zijn grootvader Maximiliaan van Oostenrijk, de regent, heeft opgevolgd; ...omdat onze Heer afstand wil doen van de troon.

Karel V Jaja, mag ik even?

Cerem.m Neemt U mij niet kwalijk, Sire...

Karel V (opstaande, opnieuw op WvO steunend) Het doet mij werkelijk leed, dat ik op zo'n leeftijd gekomen ben, dat ik, geplaagd door jicht, me niet langer in staat voel Uw leidsman te zijn. Ik heb een druk en zwaar leven gehad, dewijl het Gode behaagde mij vele gebieden ter besturing te geven, met alle werkzaamheden van dien. Het komt mij wenselijk voor, dat u vandaag nog tot mijn opvolger zult aanvaarden, mijn zoon Philips, zo geheten naar zijn grootvader, omdat hij met dat doel al sinds jaren zichzelf heeft voorbereid. Tot mijn spijt heb ik de oorlog met Frankrijk niet tot een bevredigend einde weten te brengen en erft hij daarom, naast de regering over Uw mooie land, ook deze strijd. Ik hoop dat hij, met Uw gedege-
gen steun, spoedig tot een vrede met Uw zuiderburen zal kunnen komen. Willem... (WvO helpt hem met opnieuw te gaan zitten)
Het spijt mij, te moeten zeggen, dat ik voornemens ben Uw land te verlaten. Het komt mij voor dat een warmer klimaat, dewelk mij in mijn land Spanje zal kunnen behagen, mij mijn pijnen aanmerkelijk zal kunnen verzachten.

Philips (knielend voor zijn vader) Dank U voor vertrouwen, vader. (tot de zaal) Ik spreek Uw taal niet. Raadsman Granvelle zal het woord voeren.

Granvelle Staten Generaal, ridders van het Gulden Vlies, Heren Geestelijken, het doet ons, Philips van Spanje, genoeg U te kunnen meedelen, dat wij bereid zijn de regering van deze gewesten op ons te nemen. U kunt nu Uw afgevaardigde op ons toe zenden om ons te kronen met de rijkskroon en ons te tooien met rijksappel en -scepter.

Afgev. En zo kroon ik U tot Heer der Nederlanden, waardig opvolger van Philips de Schone en Uw vader Karel II. Namens alle gewesten spreek ik hier onze belofte van trouw.

Klerk Gaat U allen weer staan!

Afgev. (Met hand op de bijbel) Wij, de Staten Generaal der Nederlanden, beloven onze trouw aan Philips van Spanje als Heer der Nederlanden, zolang en zover hij met Godes hulp zal voeren, in alle redelijkheid, het regiment. ---Zo waarlijk helpe ons God!

(Karel V staat op en gesteund door WvO verlaat hij als eerste het toneel)

*****

Scène 4 -De jachtrit te Cateau-Cambresis

(geluiden van honden en paarden, jachthoorns)

Hendr. II Laten we onze paarden hier even vastbinden. (uit de coulissen te voorschijn komend) Een heerlijk weertje voor een jachtpartij, vindt U niet? En prettig, om als onderbreking te dienen voor al dat gepraat over oorlog en vrede. Wanneer heb ik U eigenlijk het laatst hier in Frankrijk gezien, was dat met de laatste onderhandelingen met Karel nog, of is het langer geleden.

Willem Neenee, dat was de laatste keer. Toen was ik er ook bij.

Hendrik (omziend) Ik geloof echt, dat we de enigen zijn die dit pad zijn ingeslagen. Dat komt dan mooi uit, lekker rustig en wie weet lukt het ons wat eenvoudiger om wild te verschalken, zo zonder veel concurrentie.

Willem Ja, daar heeft U gelijk in, ik vind het ook wel prettig zo, een beetje rustiger. U stoort zich toch niet aan mijn aanwezigheid?

Hendrik Welnee, welnee, niet in het minst. Ik voel me er eerder nog door vereerd; het gebeurt me niet iedere dag, dat ik met mijn wellevende, rijke buurman op jacht kan. Uiteindelijk zijn we toch burens, gezien U de opvolger en erfgenaam bent van René van Chalon, uw neef. Heeft U Uw prinsdom Orange eigenlijk al een keer kunnen bezoeken of is dat er nog nooit van gekomen?

Willem Helaas, door die durende oorlog heb ik mijn bezittingen in het Franse nog nooit in ogenschouw kunnen nemen.

Hendrik Jaja, de oorlog, maar die is nu ten einde.

Willem Gelukkig wel, want wie heeft er nou eigenlijk profijt van? (...)

Hendrik Philips heeft zijn zaakjes er anders maar goed voor staan. Zoals hij dat plan in elkaar heeft gezet, uitstekend! U kunt zich er ook geheel in vinden?

Willem Oh ja, een uitstekend plan van Philips, om met Uw dochter te trouwen, want zo zal het veel langer vrede kunnen blijven.

Hendrik Ja, dat is ook een heel goed plan, maar dat bedoel ik niet. Ik bedoel dat andere plan.

Willem Oh, dat andere plan. Juist ja, dat andere plan. Zoals alle plannen van Philips, een uitstekend plan!

Hendrik Zeker. Want alleen als Philips en ik, Spanje en Frankrijk, de twee machtigste naties in de Christenheid, samen de handen ineen slaan, kunnen wij een halt toeroepen aan die verduivelde ketterij. We zullen ze flink pijnigen alvorens ze ter dood te brengen, zodat anderen flink zullen schrikken en dus het ware geloof trouw zullen blijven. Dat zal menig simpele ziel voor hel en verdoemenis behoeven.

Willem Zeker, zeer verstandig. Een typisch plan, zoals het alleen uit het brein van Philips ontspruiten kan.

Hendrik Zo is het toch! Tot dusver kon iedere Franse ketter wel een veilig plekje vinden in de Nederlanden, zoals er ook wel een enkele Spanjaard heimelijk de Franse grens zal zijn overgeslopen. Nee, alleen als wij samenwerken, en elkaar alle gegevens in handen spelen, kan het met die vermaledijde ketterij eindelijk zijn gedaan.

Willem Wordt het niet eens tijd om onze paarden weer op te zoeken, Sire. Als we hier zo blijven staan, zullen we nooit iets vangen.

Hendrik U heeft gelijk, Prins van Orange. Maar het moet me van het hart, dat een goed gesprek, zoals wij zoëven hebben gevoerd, toch ook heel wat waard is. In deze roerige tijden kun je welhaast geen mens vertrouwen. Wil je wel geloven, dat zelfs zeer getrouwe hovelingen van het geheime verbond dat Philips en ik gesloten hebben, nog geen klank gehoord hebben?! Echt, ik kan niet eens iedereen aan mijn eigen hof zomaar in vertrouwen nemen. U bent een achtenswaardig mens, al bij Uw vorige vorst hoorde U tot de meest intieme kring... Maar laat ons gaan.

Willem Gaat U voor, Sire...

*****

Scène 5 -Afscheid van Philips II te Vlissingen

Vrouw 1 Ik wil hem nou wel eens in het eggie zien, die Heer der Nederlanden van ons.

Vrouw 2 Hebbie 'm dan nooit eerder gezien?

Vrouw 1 Bê-je gek, welnee. Wanneer is zo'n hoge pief nou 's in Vlissingen en wanneer ben ik nou 's in Brussel? Ik ben van me leven nog niet eens in Breda geweest.

Vrouw 2 Ga weg, is dat heus? Nou zeg, Breda, daar ken ik zowat de weg wel. Maar veel verder ben ik ook niet gekomen, hoor.

Vrouw 1 Maar jij, heb jij die Philips dus al wel 's eerder gezien, wannecr dan?

Vrouw 2 Nee hoor, dat zee ik maar om je iets op de mouw te spelden. Maar in Breda heb ik wél een keer die Willem van Oranje gezien, dure meneer hoor. Met een beetje geluk komt die Philips uitzwaaien. Heb je die ook gelijk op je lijssie van beroemdheden.

Vrouw 1 Dat lijssie van beroemdheden moet dan vandaag wel nog beginnen, want daar staat nog helemaal niks op.

Vrouw 3 Zo, meiden, ook effe dure menen kijken? Ben blij dat me man ze werk niet in de steek wilde laten, hoeft-ie gelijk niet te zien waarop me ogen blijven rusten...

Vrouw 1 Hoe bedoel je dat, je gaat toch niet naar die mannen kijken, met de bedoeling...?

Vrouw 3 Nee, natuurlijk niet. Hoewel, as zo'n meneer een ogie op mijn laat vallen, zit er toch al gauw een mooie japon met duur Gents kantwerk aan vast.

Vrouw 2 Wat heb je daar nou aan, je kunt je met zulk duur poppegoed toch niet in Vlissingen vertonen, zonder dat de mensen zullen denken...

Vrouw 3 Wat de mensen denken, kan mijn niet interesseren!

- Vrouw 1 Dat zeg je nou wel, maar zou je het andurven, om zonder dat je zo'n mooie stadse japon van je man had gekregen, um an te trekken? Hrg, ik griezel al bij de gedachte alleen al.
- Vrouw 4 Ik weet niet waar jullie voor gekomen zijn, maar ik zie in de verte al een stoet van dure Heren komen. As je hier gekomen was om te kijken, zou ik nou maar je ogen goed de kost geven. Ze blijven heus voor jullie niet staan paraderen om zich van alle kanten goed te laten bekijken.
- Vrouw 3 Ze heb gelijk, moet je zien, hé!
- Vrouw 2 As je dan nou effe je gezicht hou, kenne we tenminste ongestoord van dit kijkspel genieten...
- Philips Het is me een ware vreugde, Heren, dat U in zo grote getale bent op komen draven, om Uw Heerser uitgeleide te doen.
- Hoorne Naar wij allen hopen, Heer, is het slechts voor korte tijd, dat de Nederlanden U zullen moeten missen.
- Philips Jaja, nu, dat weet ik nog niet. Nu de vrede met Frankrijk gesloten is en de kwesties met de Paus en met Portugal nog niet tot een goed einde zijn gebracht, dunkt het mij beter dat ik voorlopig residentie houdt in Spanje. Ik ben dan wat dichtter bij de brandhaard, ziet U.
- Hoorne Juist ja. Welbeschouwd is het eigenlijk maar goed zo, dat de Staten van U hebben verlangd, dat de Spaanse troepen zich uit de Nederlanden zouden terugtrekken, zo hebt U alle benodigde manschappen en officieren dicht bij de hand...
- Philips Jaja, al wil ik daar nog wel eens aan twijfelen. Zou niet een enkel regiment Spaanse soldaten toch een hoop goed werk kunnen verrichten? Ze zijn goed getraind en geheel ingesteld op het naleven van orders. Dat is niet van ieder regiment inlandse soldaten te zeggen.
- Hoorne Maar de oorlog met Frankrijk is toch gedaan? Welk gevaar staat er nog te wachten? Of ziet Uw vooruitziende blik meer dan mijn kortzichtige ogen kunnen overzien?
- Philips Ik weet niet, ik weet niet. Nu ik de regering van dit land aan mijn halfzuster Margaretha moet overlaten, zou de aanwezigheid van een regiment Spaanse soldaten me toch iets geruster maken. Kijk aan, daar heb je ook Egmont en Van Oranje.
- Egmont Gegroet Sire.
- Willem Gegroet. U heeft een goede reis gehad, vanuit Brussel? Als ik in Brussel was geweest, had ik U zeker vergezeld... Helaas, ik was in Breda. Een mens moet zo nu en dan toch ook eens even de staatszaken opzij kunnen zetten en zich overgeven aan enig vrolijk vertier.
- Egmont En ik was ook in Breda. Jammer, Sire, dat U nooit eens de tijd neemt, om aan een heerlijk jachtfestijn deel te nemen. Het moet mij van het hart dat het in de Baronie van Breda een waar genoegen is. Mijn vriend van Oranje was zo vriendelijk me uit te nodigen en ik heb er geen moment spijt van gehad dat ik op die uitnodiging ben ingegaan.
- Philips Over tijd nemen gesproken, ik moest maar eens aan boord van het schip gaan. Men heeft mij verzekerd, dat de wind goed staat en dat het maar het beste is zo spoedig als mogelijk af te reizen. Heren, tot ziens! Heer Hoorne, zullen wij aan boord gaan?
- Hoorne Zeker Sire. Lamoraal, Willem, jullie zullen het een poosje zonder mij moeten doen. Admiraal van dit schip te mogen zijn, was mij een groter eer dan in de Nederlanden te moeten blijven.
- Egmont Vaarwel Sire en neemt U aan boord van het schip eens wat rust. De boog kan niet altijd gespannen staan, dan verslapt op den duur de pees.

Willem Een behouden vaart en tot ziens, Heer!
 Philips Oh, Van Oranje, dat is waar ook, ik zou met U nog even een paar woorden onder vier ogen willen wisselen. Komt U even aan boord...
 Willem Pardon, Sire, maar ik heb geen zeebenen. Mag ik U verzoeken liever maar even hier te komen. De Heren gaan wel even op wat afstand staan.
 Philips Aargh! No les Estados, ma vos, vos, vos!
 Vrouw 1 Wat zeggie? Begint-ie opeens te schelden?
 Vrouw 3 Volgens mijn was het Spaans en het klonk niet zo vrolijk.
 Willem Kom vriend, we gaan weer naar Breda. Ik hoop dat Hoorne weer veilig en wel thuiskomt.
 Egmont Heb je te vrezen, Willem?
 Willem Och. Komaan.
 Vrouw 2 En is het je bevallen, al die hoge Heren?
 Vrouw 1 Nou, ik moet zeggen, zo'n plotselinge scheldpartij had ik toch niet verwacht. Ik dacht, dat zulk volk alleen maar heel fijntjes met elkaar omging...
 Vrouw 3 Als ik er nog eens over nadenk, volgens mij gaf die Philips Willem ergens de schuld van. Hij zei "vos, vos, vos" en dat betekent: "jij, jij, jij".
 Vrouw 4 Volgens mij zit jij teveel met Spaanse matrozen of Spaanse soldaten in de kroeg, dat je zoveel Spaans verstaat...
 Vrouw 3 Ach mens, bemoei je met je eigen zaken. Wat ik laatst over jou op de markt te horen kreeg, dat loog er niet om. Moet je luisteren...
 Vrouw 4 Niet naar luisteren, hoor. Pure leugens en lasterpraat.

*****

Scène 6 -Een terechtstelling van de Inquisitie

(Op het toneel een brandstapel en aan een paal een aankondiging van een terechtstelling)

Vrouw 5 Weet jij wat we te zien krijgen?
 Vrouw 6 Nou, niet precies, maar er is altijd wel wat te beleven.
 Vrouw 7 Gisteren nog is er een Lutherse predikant opgehangen, moet je voorstellen, hij was eerst een Benediktijner monnik geweest. Hoe kan nou zo iemand zomaar het klooster verlaten en in het bos gaan staan prediken?
 Man 1 Maar als hij dat nou eens doet, omdat hij naar eer en geweten in die nieuwe godsdienst is gaan geloven? Uiteindelijk geloven ze ook niet in een nieuwe God, maar alleen in een nieuwe manier om de oude, vertrouwde God te dienen.
 Vrouw 5 Als ik jou zo hoor praten, begin ik te geloven dat we hier binnenkort van een brandstapel mogen genieten, waarop jij de brandstof bent.
 Man 1 Nou nou, zo'n vaart zal dat niet lopen. Maar ik voel inderdaad wel enige sympathie voor mensen, die de moed kunnen opbrengen lijf en goed te wagen door naar gewezen priesters en monniken te luisteren. En dat zelfs open en bloot, in bos en veld. Iedereen kan zien wie aan zulk soort diensten meedoet. Ikzelf ben daarvoor gewoon niet dapper genoeg.
 Vrouw 6 Maar de zin ervan, die kan ik niet vatten. Zou het God veel uitmaken of hij paaps, dan wel Luthers of Calvinistisch wordt gediend?
 Man 2 Nou, zoveel verstand heb ik er niet van, maar ik heb toch altijd begrepen, dat Jezus Christus zijn Apostelen leerde, dat ze alleen met een reisstaf de wereld moesten doortrekken en al hun rijkdommen moesten verdelen onder de armen. En als je dan ziet hoe sommige kloosters baden in welvaart, hoe er monniken zijn, die zo vet als varkens zijn en die niet eens meer behoorlijk uit de voeten kunnen en altijd in een koets moeten worden rondgereden... Nee, dan kan ik toch heus meer

- begrip opbrengen voor die predikanten! Je hoort soms dat er lui bij zijn, die zo mager zijn als een lat en die geen behoorlijke broek aan hun kont hebben.
- Vrouw 7 Nou, dat weet je met die priesters ook niet, haha, of die een behoorlijke broek aan hebben, want durf jij het aan om onder hun rokken te kijken?
- Vrouw 5 Zeg, niet zo onbeschaamd jij! Als ik jullie zo hoor praten, komt er nog héél wat brandstof op deze brandstapels terecht. Wat zullen jullie branden zeg, nou ik kom wel kijken!
- Vrouw 6 Wat staan jullie hier te wachten? Dachten jullie dat er een terechtstelling plaats zal vinden, nou dan hebben jullie het mooi mis.
- Man 1 Hoezo, waarom hebben we het mis? Er was toch aangekondigd, dat er een tweetal kettters zouden worden verbrand. Ik vind het altijd zo dapper, dat ze zelfs als ze al branden, nog psalmen weten te zingen. Ik heb altijd het gevoel, dat iets van hun geloofskracht op je overspringt als je zo staat te kijken...
- Vrouw 5 Zei ik net al niet, dat je wel zo'n vermaledijde ketter lijkt?! Nu praat je alweer zulke liederlijke taal. Als die lui van de duivel zijn bezeten, hoe kan er dan ooit geloofskracht overspringen?!
- Vrouw 6 Hoe het ook zij, er is vandaag geen verbranding. De schout met zijn rakkers, die de slachtoffers hierheen zouden brengen, zijn overvallen, gekneveld en gebonden in een schuur gebracht, waar ze zoëven zijn gevonden en van de ter dood veroordeelden ontbreekt ieder spoor...
- Man 1 Het is toch ongelooflijk, hè, wat die lui allemaal aandurven! Misschien moet menigeen zijn mening over geloofszaken maar eens grondig gaan herzien...
- Vrouw 5 Als je maar weet, dat ik geen tel langer in de buurt van iemand blijf, die zulke opruiende taal uitslaat. Ajuus. Het mocht eens overspringen... net als geloofskracht, brrr...
- Man 1 Pfff, overspannen mens. Als wij daar ons volk op moesten bouwen...
- Vrouw 6 Zeg dat, het kon wel eens blijken, dat zo'n gebeurtenis als vandaag nog van groot belang wordt voor ons land. Dat toch heel gewone mensen in opstand komen tegen de plakaten van de koning, nou, in Spanje is daar maar mooi geen denken aan.

*****

Scène 7 -Willem van Oranje in gesprek met Lamoraal van Egmont

- Meid 1 Goedemorgen Meneer, heeft U goed geslapen?
- Willem Het ging, dank je. Maar ik zal pas echt van een goede nachtrust kunnen genieten, als ik veilig en wel in Duitsland, op de Dillenburg ben.
- Meid 1 Kan ik al iets voor U betekenen?
- Willem Ja, breng me maar wat te eten en mijn schrijfkist, dan kan ik onder de maaltijd alvast een brief aan mijn broer Jan schrijven, zodat hij een aantal vertrekkers in gereedheid kan brengen op de Dillenburg.
- Meid 1 Tot Uw dienst, Meneer. (af)
- Willem Ik hoop maar, dat Lamoraal niet te lang op zich laat wachten. Ik had hem in het vroege morgenuur ontboden, maar hij slaapt soms zo lang uit. Hoe eerder we Brussel kunnen verlaten en naar Breda kunnen gaan om alles voor het vertrek in orde te maken, hoe liever het me is.
- Meid 1 Uw ontbijt, Heer, en Uw schrijfkist wordt zo gebracht.
- Willem Heb je er ook van die goede rode wijn van gisteren bij? Die is me uitstekend bevallen.
- Meid 1 Zulke sterke wijn op Uw nuchtere maag, is dat wel goed, Meneer?

Willem Schiet nou maar op met die wijn, dan word ik juist goed wakker.
 Meid 1 Ik ga al, Meneer.
 Meid 2 Uw schrijfkist, Heer.
 Willem Aha, dank je wel. (begint te schrijven:)
 Waarde Jan komma het begint me hier nu echt te heet onder de voeten te worden dubbele punt de komst van de Hertog van Alva komma die ik maar al te zeer heb leren kennen in al zijn wreedheid komma wacht ik niet af punt het afscheid van zijne hoogheid Philips van Spanje te Vlissingen voorspelt me niet veel goeds punt daarom zou ik je willen verzoeken een aantal vertrekken voor mij en mijn echtgenote en onze twee kinderen in gereedheid te brengen punt Philips Willem laat ik te Leuven komma d aar op de universiteit is hij genoegzaam veilig dunkt mij punt nee komma de Spanjaarden zullen hem -even denken...
 Meid 1 Heer, Lamoraal, Graaf van Egmont, laat zich aandienen.
 Willem Mooi, prima op tijd, laat hem direct verder komen.
 Egmont Goedemorgen, Willem, vriend, hoe staat het leven? Het zal warempel een week of wat geleden zijn, dat we elkaar voor het laatst spraken. We zijn toen in goede vrede uit elkaar gegaan en nu laat je me bij je ontbieden, alsof je een halszaak te bespreken hebt.
 Willem Zo zou je het kunnen zeggen, ja.
 Egmont Laat me raden, je wilt me weer uitnodigen voor een jachtpartij in die Baronie van je, nou, laat ik je meteen zeggen, op zo'n uitnodiging ga ik onmiddellijk in.
 Willem 's Il vout pla t, bespaar me dergelijke wuftheden, daar staat mijn hoofd helcmaal niet naar. Ik heb nog een drukke dag, dus laten we direct ter zake komen. Ik kreeg namelijk een idee. We kunnen naar de Dillenburg, nu Alva ons nog niet bedreigt. Het is nog niet te laat.
 Egmont Ben je gek, Willem, wat zeg jij nou? Daar is geen sprake van. Ik blijf in de Nederlanden, zo waar als ik hier sta!
 Willem Lamoraal, luister, ik ben heus zo gek niet als jij nu misschien denkt. Je kent Alva net zo goed als ik hem ken. Het is een wreed mens, tot alles bereid om zijn doel te bereiken. En wij staan dat doel in de weg, wat ik je brom.
 Egmont Hoe kom je daar nu bij, Willem. Waarom staan wij zijn doel in de weg? Zijn doel kan toch geen andere zijn dan die van Zijne Majesteit Philips? En ben ik niet nog pas in Spanje geweest en daar met alle egards ontvangen?
 Willem Maar wat voor garanties heb je meegebracht? Niets, niemendal. Ik bezweer je, Lamoraal, we staan op de zwarte lijst van Philips. Echt, maak je maar geen illusies, hij is ons honderdmaal liever kwijt dan rijk.
 Egmont Maar ik heb Philips nog nooit een strobreed in de weg gelegd, waarom zou hij me dan haten?
 Willem Jij zowel als ik, wij houden van ons land, en dat is reden genoeg voor deze Spanjaarden ons uit de weg te willen ruimen. Zij houden alleen maar van macht en wij staan die macht in de weg. Kom met me mee, verlaat de Nederlanden!
 Egmont Je hebt geheel gelijk, als je zegt dat ik van ons land hou. Maar daarom vind je dat ik het moet verlaten? Willem, ik heb je altijd een verstandig mens gevonden, maar nu denk ik toch echt dat er een steekje bij je los zit... Verlaten waar je van houdt, wie heeft ooit van zoiets gehoord?
 Willem Echt, je moet mee, als je blijft, verlies je je hoofd. Alva zal jou niet sparen.
 Egmont Willem, als jij gaat, verlies je je land.
 Willem Wat heb ik aan mijn land, als het mij aan mijn hoofd ontbreekt?
 Egmont Ben je heus zo bang voor Alva en zijn Spaanse soldaten. Dat valt me dan toch van je tegen.

Willem Ik ben alleen maar verstandig...

Egmont Poeh, verstandig. Ik ben verstandig, let op mijn woorden... Ik ga niet mee naar Duitsland. Wat zou mijn vrouw daar wel van zeggen, oh nee, zij zou ook voor geen goud ter wereld ons land willen verlaten.

Willem Ik smeek je, ga mee naar de Dillenburg, daar zijn we veilig.

Egmont Nee, ik ga niet mee, ik blijf hier.

Willem C'est bien, ik ga wel alleen.

Egmont Au revoir, prins zonder land!

Willem Au revoir, graaf zonder hoofd!

*****

Scène 8 -Het vertrek van de Prins uit Breda
(Een kamer vol kledingstukken rond een opengeslagen koffer)

Meid 1 Meesteresse, alstublieft, werkt U nu eindelijk eens mee.

Anna Meewerken, waaraan dan toch? Wat zijn jullie toch met mij van plan? Ik zie jullie maar met mijn kleding heen en weer lopen en ik heb er niet eens beseft van wat dat allemaal te betekenen heeft.

Meid 2 Meesteresse, alstublieft niet weer, hè, we hebben het gisteravond toch allemaal al uitgelegd? Bent U dat nu allemaal al weer vergeten? U gaat verhuizen. Uw man heeft gezegd, dat de grond hem hier te heet onder de voeten wordt en dat U naar zijn ouderlijk slot de Dillenburg moet vertrekken. Vandaag is het vertrek.

Meid 1 En omdat de plaatsruimte in de wagens beperkt is, kan alleen het hoogstnodige worden meegenomen en zult U dus een keuze moeten maken uit de kleding...

Anna Zijn jullie nou helemaal gek geworden? Ik ga niet verhuizen. Wat die Willem doet, moet hij weten. Eerst heeft hij me uit mijn eigen land weggehaald, nu zou hij me er weer terugbrengen? Ik kijk wel uit, ik laat me niet zo maar alles aanleunen!

Meid 2 Je blijft met je poten van mijn spullen af, teef!

Meid 2 Mevrouw, U moet nu echt niets meer drinken, voorlopig. Zo bent U helemaal niet in staat, om...

Anna Bemoei je met je eigen zaken. Moet ik je soms een fles naar je hoofd smijten?

Meid 1 Zeker, Mevrouw, U heeft gelijk, het heeft geen pas, dat zo'n meid zich zomaar met Uw zaken afgeeft.

Anna Precies, hoe durft ze, met die puntige neus van haar in mijn besognes te roeren, bah, afschuwelijk!

Meid 1 Nou en of. Wat vindt U eigenlijk, zit deze japon U nu prettiger dan deze?

Anna Oh ja, die zit me veel prettiger. En die vind ik eigenlijk niet eens mooi ook.

Meid 1 Dat dacht ik al (geeft japon aan meid 2 die hem in de kist stopt, zo gaat dat voorlopig verder) en deze dan?

Anna Oh, dat is echt een miskoop geweest. Ik had gedacht, dat die kleermakers in Brussel er wel wat van konden, maar hier in Breda zitten de echte vaklui...

Meid 1 Oh ja, en dit is dan zeker zo'n echt Bredaase japon, toen U die laatst aanhad, dacht ik nog...

Anna Nou, wat dacht je nog?

Meid 1 Ik dacht nog: onze Meesteresse lijkt wel met de dag knapper te worden!

Anna Is het heus, kind, je vleit me.

Meid 1 En welke schoenen zitten U nu het prettigst, niets zo vervelend als schoenen waar iets mis aan is...

Anna Zeg dat! De prettigste zitten die zwarte, maar die hoge bruine daar loop ik weer het beste op, als ik een lange wandeling moet maken.

Meid 1 Dan nemen we beide paren toch mee.

Anna Wat zeg je? Wat! Je bent me gewoon voor de gek aan het houden! Ik heb je door, zoete broodjes bakken, hè! Vuil scharminkel dat je bent!

Meid 2 Meesteresse, maakt het Uzelf en ons niet zo moeilijk. Hier heeft toch niemand wat aan. Als straks Uw man komt, zitten we hier nóg in de rotzooi en hoe moet dat dan straks op de Dillenburg? U heeft dan geen fatsoenlijk stuk goed om aan te trekken.

Anna Rot op, verdwijn uit mijn ogen! Ik ga niet mee, hoe vaak moet ik dat nog zeggen...

Meid 1 Maar de Spanjaarden dan, ze vallen straks ons land binnen en rekent U er maar niet op dat ze een Prinses van Oranje zullen sparen.

Anna Oh, en heb jij je bang laten maken voor de Spanjaarden? Nou ik voor mij denk, dat een Spanjaard in zijn pink al meer ontzag heeft voor een Prinses, dan die boerenkinkels van een Nederlanders in hun hele donder!

Meid 2 Kom op, we pakken gewoon een heleboel in en in Duitsland ziet ze zelf maar, of de dingen die ze nodig heeft er toevallig bijzitten. Ik denk dat ze al zo lam is van de drank, dat ze toch die stoel niet meer uit komt...

Anna Zeg hé, stelletje lamzakken, praat niet over me alsof ik er niet bij ben, of alsof ik een klein kind ben. Wacht maar ik zal jullie eens even netjes de ogen uitkrabben. (doet pogingen op te staan)

Het is gewoon gemeen, ze doen net of ik er niet ben. Ik tel helemaal niet mee. Oh als ik dit toch eens eerder had geweten. Ik was nooit met die Willem van Oranje getrouwd. Ik heb er spijt van als haren op mijn hoofd. En nou moet ik ook nog op die Dillenburg van ze gaan wonen, met allemaal schoonzusters die achter mijn rug zullen spotten en lachen. Wat een ellende toch allemaal...Als ik er morgen om lenk, wal ik aan Vullem log eenf haarlijns betellen, vat of ik, vat of ik...

Meid 2 Nou had ik gelijk of niet, ze is in slaap gevallen. Nou kunnen we tenminste even aanpakken. Toch was dat heel slim van je, haar zo in te pakken met je mooie praatjes. Jammer, dat je je versprak.

*****

Scène 9 -Teleurstellingen van Willem

(Aan de wand een portret van het kind, dat in de eerste scène Adolf speelde, waar Lodewijk en Willem zo nu en dan op wijzen of naar kijken)

Willem Lodewijk, broerlief, hoe moet het nu verder? Al onze inspanningen hebben tot nog toe niets opgeleverd, en al ons geld hebben we uitgegeven en onze bezittingen beleend, en waartoe?

Lodewijk Willem, zo somber heb ik je nog nooit meegemaakt, wat is er, dat je de toekomst zo zwart ziet?

Willem Ik zal je eerlijk zeggen, dat ik nagenoeg alle nachten geplaagd wordt door het droombeeld van Adolf, roepend om resultaten! Ik hoor hem te keer gaan, ik hoor hem roepen: Versla die Spanjaarden, opdat ik niet voor niets gestorven ben! En ik moet je zeggen, dat dit ook hetgeen is, waar ik overdag het meest mee bezig ben.

Lodewijk Ik ben bang, Willem, dat dit spookbeeld of droombeeld, zoals jij het noemt, nog wel eens een slechte invloed zal hebben op de geestdrift, waarmee je deze strijd bent begonnen.

Willem Je hebt gelijk, Lodewijk. Ik ben het aan de taak die ik mezelf heb gesteld verplicht, om het beeld dat ik van Adolf heb, te wijzigen. Ik moet leren hem voor me te zien, roepend: Zet hem op, Willem, laat je niet kisten. Voor de zaak van de Nederlanden en de Vrijheid, versla de Spanjaarden.

Lodewijk Precies. Niet negatief, maar positief moet Adolf -God hebbe zijn ziel!- op ons werken.

Willem Het is niet nodig om te hopen om te ondernemen, noch te slagen om te volharden! Ik begin meteen aan een brief naar mijn schoonvader om hem te vragen of hij misschien niet toch met wat geld over de brug kan komen. Er is echter één ding, dat ik vurig hoop...

Lodewijk En dat is?

Willem Dat de watergeuzen voldoende geduld zullen kunnen uitoefenen, dat ze zullen wachten met een aanval tot wij weer een leger op de been hebben kunnen brengen.

Lodewijk Eenvoudig zal dat niet zijn. Sinds Hoorne en Egmont door Alva zijn onthoofd, is het menig watergeus in de bol geslagen. Ze denken nu echt dat het hele lot van de natie van hen afhangt. Maar hoe zit het eigenlijk met die Lumey, kun je die een beetje in de hand houden, Willem? Heeft hij je nou eindelijk al eens gehoorzaamheid beloofd?

Willem Was dat maar waar, dat zou me een hoop hoofdbrekens besparen.

Lodewijk En is daar nou niets aan te doen? Je kunt zo iemand toch maar niet zo maar zijn gang laten gaan?

Willem Ik zou niet weten wat ik eraan kon doen...

*****

Scène 10 -De verovering van Den Briel

Heer Zo Willem, kun je me even overzetten? Ik moet nodig weer eens naar Den Briel.

Koppelst. Als je even de tijd hebt, wacht ik liever even. Mijn armen zijn helemaal uitgeput. De ene na de andere moest ik vandaag overroeien. Het was druk vandaag.

Heer Oh ja hoor, zo nauw komt het niet... Verveelt het eigenlijk niet, dat eeuwige van de ene naar de andere kant varen? Ik zou het nog geen dag uithouden!

Koppelst. Ja echt afwisselend is dat niet, maar toch...Ik verdien er mijn brood mee en je maakt nog wel eens wat mee. Ik ben toch min of meer vrij man, ik zit, zeker in de zomertijd, lekker de hele dag op het water. Je spreekt zo door het jaar heen heel wat mensen... Dus al bij al vind ik het zo gek nog niet.

Heer Hé, kijk daar eens. Daar komt een vloot van schepen aan, kun jij zo zien, wat of dat voor schepen zijn?

Koppelst. Nee, ze zijn nog te ver af om te kunnen zien welke vlag ze voeren... Dan zullen ze eerst dichterbij moeten komen. Misschien is het de vissersvloot van Scheveningen of Katwijk die niet in eigen haven kan komen; er waait een straffe Noorderwind. Nieuwe schepen zijn het niet, dat kan ik nu al zien, het is meer een allegaartje, en de zeilen zijn nogal flets...

Heer Zouden het Spanjaarden kunnen zijn?

Koppelst. Daar geloof ik niets van, ten eerste zie je die hier zelden met zovelen tegelijk, en ten tweede hebben die wel wat nieuwer materieel.

Heer Zouden het watergeuzen kunnen zijn?

Koppelst. Warempel! Het zijn watergeuzen! Wat spannend hè, wat zouden die hier komen doen?

Heer Watergeuzen? Help! Eh, eh, ik ben nog iets vergeten, eh, dag, ik zie je nog wel eens, ajuu!

Koppelst. Die is snel weg. Dan ga ik maar alleen een kijkje nemen bij die geuzen. Hé, dat is waar ook, Jonker Treslong moet ook bij de watergeuzen zitten, die is al weer een aantal jaar weg uit Den Briel, 't zou grappig zijn als hij er ook bij was; kan ik even een praatje met hem maken.
Hé, jij daar, is hier ene Treslong aan boord. Hij is van Den Briel, dat ligt hier om de hoek. Als het goed is dan is hij hier.

Roobol Treslong? Kan wel, ik weet echt niet van iedereen hier hoe die heet en waar-ie vandaan komt.

Vlierhop Treslong? Treslong?! Ah ja, die! Die zit inderdaad hier. Ik zal hem even voor je roepen. Treslong! Treslong! Kom eens even hier.

Treslong Wat nou weer? Sta ik net even rustig over de railing mijn oude omgeving in me op te nemen, moet ik al weer gestoord worden!
Hé, Willem, ouwe rakker! Wat leuk, zit je nog steeds op die schuit van je, van de ene kant naar de andere te roeien? Hoe is het met jou?

Koppelst. Jazeker, met mij gaat het prima en hoe gaat het met jou? Bevalt het op het water? Maar wat komen jullie hier eigenlijk doen?

Treslong We zijn Engeland uitgeschopt door die Elisabeth. We waren op weg naar Den Helder of Enkhuizen of Medemblik, om een van die plaatsen te veroveren, maar de wind stond zo beroerd dat we hier terecht zijn gekomen. Hoe gaat het met ons oude Den Briel? En met mijn vader?

Koppelst. Met je vader gaat het goed en in Den Briel is het ongelofelijk saai. Alva heeft er nu de macht, maar er gebeurt helemaal niks.

Treslong Maar zijn er ook Spanjaarden binnen de vesting?

Koppelst. Nee, die zijn in de herfst naar Utrecht vertrokken.

Lumey Wát, zijn er helemaal geen Spanjaarden in Den Briel, veerman? Dus we kunnen er zo intrekken... Breng jij maar even gauw de burgemeesters op de hoogte van onze komst!

Koppelst. Ja, dat is goed, maar zullen ze me geloven? Ze verklaren me vast voor een fantast...Ik heb ook geen bewijs, dat jullie hier echt voor anker liggen en dat ik jullie heb gesproken.

Treslong Hier heb je mijn ring, als je die aan mijn vader laat zien, gelooft hij zeker, dat je mij gesproken hebt. Hij herkent hem zeker, want hij heeft hem zelf aan mij gegeven.

Koppelst. Goed, maar wat moet ik zeggen? Wat kunnen wij in Den Briel verwachten.

Lumey Zeg maar dat we over twee uur aan de poort van de stad staan en als dan de poort geopend is, dan komt dat wel heel makkelijk uit, haha! En anders komen we er ook wel in, maar dan op onze manier. Hahaha!

Koppelst. Dan zie ik jullie wel verschijnen, hè?
Tralala-tralalalalala (wijze: Wilhelmus), dat wordt een heel ander aanzien in de stad. Geen Spanjaarden meer! Goed, op dit moment zijn er ook wel geen Spanjaarden, maar ze kunnen natuurlijk elk moment terugkomen en Spaansgezinde burgers zijn er genoeg in Den Briel. Ik ben benieuwd, wat de burgemeesters hiervan zullen zeggen. Maar hopen, dat de vader van Treslong de ring nog zal herkennen, al denk ik van wel. Mooie ring trouwens... 'ns kijken, ik geloof dat het hier is. Even kijken... Ja, hallo portier, zijn de burgemeesters toevallig in vergadering bijeen?

Portier Toevallig wel, Koppelstock, maar wat gaat jou dat aan? Ze kunnen in ieder geval niet gestoord worden en zeker niet voor 'n veermannetje als jij.

Koppelst. Maar ik moet iets belangrijks vertellen. Echt waar!

Portier Laten we effe gezellig blijven, hè? Wegwezen hier!

Koppelst. Neence, kijk het zit zo, de watergeuzen liggen voor de stad en ze eisen binnengelaten te worden. Is dat soms niet belangrijk?

Portier Hahaha, de watergeuzen, moet ik dat geloven? Nou dat volk durft zich hier helemaal niet te vertonen. Nee, vriend, maak dat je grootmoeder maar wijs. Watergeuzen, is me dat lachen!

Koppelst. Man, je praat naar je verstand hebt. Kijk, hier heb ik een bewijs. Deze gouden ring, met zo'n prachtige edelsteen, die heeft Jonker Treslong me als bewijs meegegeven, die moest ik aan zijn vader laten zien. Geloof je me nu?

Portier Hmmm. Nou goed dan maar. Maar je houdt me toch niet voor de gek, hè? Loop maar door...
Straks heeft hij die ring nog gestolen, alleen maar om zich interessant voor te doen... Krijg ik straks nog een uitbrander.
(er zijn stemmen te horen vanuit een kamer)

Burgem. 1 Wat! Staan de watergeuzen voor de deur?

Burgem. 2 Help! Wegwezen. (men rent naar buiten)

Burgem. 1 Maar waar dan?

Koppelst. Ik bedoelde niet voor de deur van het stadhuis, ik bedoel voor de deuren van de stad.

Burgem. 1 Dus ze zijn nog niet binnen de muren van de stad, wat een opluchting... Er is dus nog hoop.

Burgem. 2 Maar zeg eens, Koppelstock, weet je het eigenlijk wel zeker, toon eens aan dat het waarheid is wat je zegt. Licht er wel echt een vloot watergeuzen op de Maasvlakte?

Koppelst. Hier is de ring van Jonker Treslong. Die herken je toch wel, of niet soms. Van je eigen zoon! Dit is het bewijs.

Burgem. 3 Ja, ja, die ring is zeker van mijn zoon, ik heb hem hem zelf gegeven. Is hij hier?

Koppelst. Ja natuurlijk is hij hier. Hoe had hij me anders nog geen half uur geleden persoonlijk deze ring kunnen geven?

Burgem. 3 Wat leuk. Ik heb hem al zo'n tijd niet meer gezien.

Burgem. 1 Ben jij er blij mee? Ik niet hoor. Ik pak mijn biezen en ik ga. Ik zal ze even gaan opwachten, dat stelletje wilde vrijbuiters, mij niet gezien...

Burgem. 2 Heren, we moeten even overleggen, voordat we tot ondoordachte besluiten komen. Hoeveel zei je ook weer dat er waren, Koppelstock?

Koppelst. Ik heb bij mijn weten nog niets gezegd... Nou eh, zullen het er vijfduizend zijn?

Burgem. 1 Vijfduizend? Eh, ik moet hoognodig mijn wortelveldje wieden en mijn vrouw wacht en had ik niet ook een verjaardag, vandaag in de familie... Eh, dag, tot ziens!

Koppelst. Heren, besluiten jullie nog iets, we moeten wel opschieten, want ze hadden gezegd dat als we de poorten niet open zouden gooien, ze op hun manier wel binnen zouden komen. En mijn bootje ligt daar ook maar onbewaakt. Ik denk dat ik maar opstap, wat jullie ook besluiten. Ik zie wel.

Burgem. 3 In ieder geval, bedankt voor je boodschap, Koppelstock. We zullen zien of we gepaste maatregelen kunnen nemen.

Koppelst. (weglopend) Ik ben benieuwd wat ze gaan doen. Als ze maar zo slim zijn, dat ze de poort zullen opendoen. Want binnenkomen doen ze toch, de watergeuzen. En als de poorten heel blijven, hoeven die niet opnieuw gemaakt te worden om onze stad te verdedigen tegen de Spanjaarden. Want die zullen spoedig terugkomen, als ze horen dat Den Briel aan de Prins van Oranje is gekomen. Horen ze het niet van

hun eigen spionnen, dan horen ze het wel van zo'n lafhartige burgemeester, die misschien nu al met zijn rijkdommen en zijn gezin de Zuiderpoort uit gevlucht is. Zo mannen, daar ben ik weer. Ze zijn druk aan het overleggen. Ik ben benieuwd...

- Treslong   Wat zei mijn vader?
Koppelst.   Oh, ik geloof dat hij de enige van de burgemeesters was, die het wel een aardig idee vond dat jullie hier waren.
- Lumey   Zijn de twee uur al om, ik heb de tijd niet in de gaten gehouden.
Koppelst.   Ik ook niet, daar heb ik het veel te druk voor gehad.
Treslong   Ik ook niet.
Lumey   Zullen we maar vast gaan, hier te wachten heeft ook geen zin. Dan zijn we alvast een eindje die kant op. Voor we er zijn, zal het al wel tijd zijn.
Kom mannen, we trekken er opuit, en denk eraan, we komen bij ons eigen volk aan, dus hou je een beetje in. Als we nog van die vermaledijde Rooms en tegenkomen, is het natuurlijk anders.
- Roobol   Je bedoelt, dat we niet mogen plunderen?
Gabbels   Natuurlijk bedoelt hij dat, het zijn hier geen Spanjaarden...
Lumey   Aha, dus dit hier is Den Briel. De poorten zijn niet open, niet zo slim van ze, maar ja. Het is maar hout, daar kan zo de fik in. Mannen, laat hem maar eens lekker branden.
- Treslong   Wacht eens, misschien staat een van de andere poorten wel open, het is tenslotte klaarlichte dag... Kom, jongens laten we even gaan kijken.
Lumey   Dat neemt niet weg, dat we hier niet toch al vast een brandstapel voor kunnen leggen. We wachten nog wel even met het aansteken ervan.
Gabbels   Welbeschouwd is het zonde zo'n degelijke poort aan de vlammen prijs te geven. We mochten hem nog eens nodig hebben, als de Spanjaarden Den Briel terug willen pakken...
- Treslong   Hé, hier zijn we al! Had ik geen gelijk, de Zuiderpoort stond gewoon open en er waren heel wat Briellenaren die met hun hele hebben en houden aan het vluchten waren...
- Roobol   Dus ze zijn bang voor ons. Mannen, horen jullie dat, we hebben al een goede naam opgebouwd!
Lumey   Als je maar weet dat we ons niet aan de burgers vergrijpen. Alleen dan maken we ze niet tot onze vijand en kunnen ze ons nog van dienst zijn.
Roobol   Maar priesters dan, en monniken en nonnen, die toch wel?
Lumey   Natuurlijk, dat is wat anders...
Treslong   Komen de Heren binnen?
Lumey   Ik dacht dat hier mensen woonden, maar ik zie niemand. Laten we naar het marktplein gaan en zien of er daar wat volk is.
- Vlierhop   Misschien hebben alle bange hazen zich daar verzameld, of zouden ze diep in hun holen zitten?
- Roobol   De bangste hazen zijn de Zuiderpoort uitgevlucht, wat er nog over is moet toch over een beetje moed beschikken.
Treslong   Kijk aan, daar zijn wat burgers!
Lumey   Burgers van Den Briel! Tot U spreekt Vice-Admiraal van Lumey, aanvoerder van de watergeuzen. In naam van Oranje eis ik het opperbevel van deze stad op.
- Burgem.3   Waarde Lumey, wij, de burgervaders van deze gemeente hadden al besloten de sleutels van de stadspoorten aan U te overhandigen. Voor Willem van Oranje willen wij zelfs ons leven wel geven.
Lumey   Zo mag ik het horen! Leve de Nederlanden!
stem(men)   Wilhelmus van Nassau ben ik van Duitsen bloed... (enz)

Vlierhop Nou Treslong, jij bent hier bekend, breng ons nou maar eens naar een goede kroeg. Dat Engelse bier zit me onderhand tot hier, nou maar weer eens wat gewoons te zuipen...

Roobol Wat je zegt, waar ging jij vroeger altijd heen, wijs ons dat maar eens gauw.

Treslong Jullie begrijpen misschien, dat ik eerst eens met mijn vader meega, maar een goede kroeg is ook die kant op, dus lopen jullie maar met me mee.

Vrouw 8 Wat een ruw volk zeg, ik weet niet of we hier wel goed aan doen.

Vrouw 9 Ruw, vind je, het valt me alles mee. Naar wat ik zo gehoord had...

Vrouw 10 Ik vind ook dat je je aanstelt. Zo'n mooie meneer als die jonker Treslong hoort er toch ook maar bij en vin-je het zo raar, dat zulk mansvolk onderhand naar een lekker koel biertje verlangt? En ze vragen netjes naar een kroeg, ze dringen niet eens de huizen binnen. Was jij zo gek op de Spanjaarden?

Vrouw 8 Nou, dat ook weer niet meteen. Maar toch, ik verlang wel het meest naar rustiger tijden. Hoelang vecht die Willem van Oranje nou alweer en wat heeft hij nou helemaal bereikt?

Vrouw 9 In '68 was Heiligerlee, toen is Adolf gesneuveld. Ik weet het zo secuur, omdat ik mijn Adje naar hem heb genoemd die vlak daarna is geboren. Van de zomer wordt-ie alweer vier.

Vrouw 8 Vier jaar alweer, waar blijft de tijd? Hoelang moet dit vechten nog doorgaan. Vier jaar alweer...

Vrouw 10 Maar het is ook niet niks, vechten met zo'n monstrueuze macht als de Spanjaarden. Nog een hele kunst dat die Willem en zijn broers het nog steeds volhouden...

Vrouw 9 Als je het zo bekijkt, is het inderdaad een hele kunst. Maar eh, meiden, ik ga naar huis. Eens zien of al mijn koters binnenzijn, want je weet het hè, het is met al dat manvolk precies hetzelfde, hoe jong ze ook nog zijn: trekt er een leger langs, ze móeten naar de wapens kijken! En daar vind ik mijn Adje, mag-ie nóg zo naar Graaf Adolf zijn genoemd, nog net effe te jong voor. Ajuu.

*****

Scène 11 -De zelfmoord van Anna

(Anna van Saksen zit voor de spiegel)

Anna Wat wordt mijn haar toch grijs... Irene!

Meid 2 Ja vrouwe, wat wenst U?

Anna Borstel mijn haar!

Meid 2 Ja vrouwe.

Anna Waar zijn de kinderen?

Meid 2 In de tuin, vrouwe.

Anna Heeft Anna al gestudeerd?

Meid 2 Niet dat ik weet, vrouwe. Zal ik haar roepen?

Anna Doe dat. En breng een nieuwe karaf wijn mee.

Meid 2 Tot Uw dienst, vrouwe.

(Anna drinkt het laatste uit haar glas)

Anna (mierzoet) Ben jij daar, Anna?

Dochter Ja moeder.

Anna Kom binnen. Heb je al gestudeerd?

Dochter (bangig) Nee moeder, het was zulk mooi weer en Maria vroeg of ik met haar wilde wandelen in de slottuin; het is hier zo mooi op de Dillenburg...

Anna Weer niet dus.

Dochter Maar Maria ook niet en...

Anna   Zwijg! Met Maria heb jij niets te maken! Wat moet ik nou toch met jou beginnen?! (loopt met opgeheven hand op dochter Anna toe)

Dochter   Nee moeder, niet weer! (rent weg)

Anna   Nietsnut! (wijn wordt gebracht; Anna wuift meid 2 weg) Nietsnut! (tegen spiegel:) Nietsnut! Ja jij ook, Anna van Saksen. Je drinkt teveel en doet niets anders. Je wordt oud in je gezicht en je drinkt teveel. Je lijkt wel een oude vrijster, die haar eenzaamheid aan het verdrinken is. Eenzaam! ja, dat wel. Die vent van me, die mooie Willem met zijn praatjes, die voert maar oorlog. Al ons geld jaagt hij erdoor. En hij laat me alleen. Met al zijn kindertjes, die op pleziertjes uit zijn. "Nee moeder, het was zulk mooi weer..." Gék wordt ik ervan, gék! Jij daar, gék wordt je ervan. Krankjorum, stapel! (tegen de karaf:) Als ik jou niet had, dan was mijn leven zinloos. Als ik maar niet zo'n koppijn van je kreeg. Hé, je bezorgt me koppijn! Maar je bent wel lief... (tegen spiegel:) Ouwe taart! Met je grijze haren! Bah! (staat op, zoekt een klein flesje uit haar jurk, drinkt het en valt bewegingloos neer)

Dochter   Moeder, waar is... Nee! Oh moeder!

*****

Scène 12 -Het beleg van Leiden.

(Op de muur van de stad zitten al meerdere mensen met veel vertoon te eten als Heer en Vrouw 3 er ook op klimmen)

Heer   Dat is me toch ook wat, dat ik juist hier in jullie stad moest zijn, toen de Spanjaarden het beleg sloegen. Het zijn ook maar gevaarlijke tijden. Als je zoals ik voortdurend voor zaken van de ene plaats naar de andere moet reizen, loop je toch maar veel risico!

Vrouw 3   Hebbie wel eens wat meegemaakt dan? Vertel daar dan maar eens wat over, dan kennen we de tijd een beetje korten.

Heer   Eerlijk gezegd kon ik tot dusver de dans nog behoorlijk ontspringen. Eén keer was het bijna raak: ik zou juist naar mijn woonplaats Den Briel, toen daar de watergeuzen plotseling op de Maasvlakte verschenen. Ik heb toen gauw gemaakt dat ik wegkwam. En maar goed ook: ik zou er nog weken hebben vastgezet.

Vrouw 3   Zeg, voor wie ben jij eigenlijk? De watergeuzen hebben daar toch maar mooi een begin gemaakt met het loskomen van die verrekte Spanjaarden! Nee, eerst dach-ik, dat die Spanjaarden mooie meneren waren, maar sinds eentje me zomaar heb laten zitten, toen ik voor hem me eigen echtgenoot in de steek had gelaten, kennen ze bij mij geen goed meer doen.

Heer   Och, ik heb geen speciale grieven tegen de Spanjaarden. Feitelijk kan ik het met ieder aan wie ik geld kan verdienen, wel goed vinden.

Vrouw 11   Ik hoor het al, hier spreekt een man zonder principes, hier spreekt een man die op geld uit is.

Heer   Mag dat niet dan? Trouwens, ik vind geld anders ook een principe hoor!

Vrouw 3   En jij dan, heb jij dan zoveel van die principes? En ken je daar trouwens behoorlijk van te eten krijgen?

Vrouw 11   Och, of ik over zoveel principes beschik, dat weet ik eigenlijk niet, maar er behoorlijk van te eten krijgen? Ja, in dit geval toevallig wel. En dat geldt voor mensen zonder principes net zo als voor mensen mét. Want jullie krijgen toch ook je dagelijkse portie, én behoorlijk eten ook!

Heer   Ik heb begrepen, dat Leiden zoveel voorraden binnen de stadsmuur had, omdat dat eigenlijk allemaal bestemd was voor Haarlem...

Vrouw 11 Precies en daarom zal het die Spanjaarden daar, (wijst naar onder de muur) nog lelijk bezuren. Ik geloof, dat wij meer te eten hebben dan zij.

Kind Mamma, waarom moeten we nou alweer buiten eten en nog wel iedere keer boven op de muur van de stad. Langs de vaart is toch veel leuker, dan kan ik ook nog de eendjes voeren...

Vrouw 12 Moeilijk hoor, om zo'n kind uit te leggen, dat we allemaal bij toerbeurt hier moeten zitten om de Maraan de ogen uit te steken.

Kind Wie is die Maraan, die we ogen moeten uitsteken, mamma? Ik ken geen Maraan en ogen uitsteken vind ik helemaal niet leuk. Laatst was Keessie aan het vissen en toen pilde er bij een vis ook een oog helemaal naar buiten, omdat het haakje...

Vrouw 12 Hè bah, kind, hou nou toch eens op, dat zijn toch geen praatjes voor onder het eten... (slaat)

Kind Ik vind U helemaal niet lief, hoor, U bent toch begonnen met ogen uitsteken...?

Vrouw 12 Zie je nou hoe moeilijk het is? Nou, ik verlang er sterk naar, dat al dit gedoe eens over is. Je bent je leven niet zeker en in je opvoeding kom je ook voor allerlei raadsels de staan.

Soldaat Mensen, of U even hier vandaan wilt gaan? Zoëven hebben wij bewegingen bij de vijand geconstateerd, waaruit wij moeten afleiden, dat een poging tot beschieting, mogelijk gevolgd door een bestorming, juist op deze plek zal kunnen plaatsvinden.

Vrouw 12 Nou nog mooier. Kom ik helemaal uit mijn huisje achter de grote kerk naar hier om een mand met eten soldaat te maken, word ik nu weer naar mijn huis teruggestuurd.

Kind Moet die soldaat onze mand maken, mam?

Vrouw 12 Oooh!

Soldaat Ja mensen, volgt U nu de orders op? De leiding van het beleg neemt geen enkele aansprakelijkheid op zich als U iets overkomt als U hier op de muur blijft.

Heer Oh ik ga al. Maakt U zich over mij maar geen zorgen.

Vrouw 3 Nou en of, ik ook. Als hier straks Spanjaarden verschijnen is dat wel het beste dat je kunt doen. Dat volk is echt niet te vertrouwen!

Vrouw 11 Ik geloof niet, dat iemand er iets aan heeft, dat ik me hier overhoop laat schieten, soldaat. Kan ik elders in de stad nog iets betekenen?

Soldaat Dat zult U beneden moeten vragen, mevrouw. Ik ben maar een gewoon soldaat en doe wat mij is opgedragen. Veel verder reiken mijn vermogens niet. Maar er zal vast wel iets te doen zijn en zeker als het tot een beschieting komt.
Ja mensen, komaan, een beetje doorlopen.
(terwijl het doek dichtgaat begint er een hoop herrie, die een beschieting moet voorstellen: fluiten van kogels, het inslaan van kanonskogels, geschreeuw van orders, paniek en dergelijke)

*****

Scène 13 -In het Escoriaal in Madrid

Philips (ligt ziek in bed) Lees eens voor Eerwaarde; hoe luidt de tekst van de ban precies, welke bewoordingen hebt gij gekozen?

Granvelle Ik zal Uwe Hoogheid niet vermoeien met de gehele tekst, Uw staat van gezondheid kan zulk lang luisteren niet verdragen...

Philips Zo U het verkiest... Begint U maar.

Granvelle Na een opsomming van alle edelmoedigheden, die U aan Oranje hebt bewezen, volgt dan: En toch is voornoemde Van Oranje een verrader, niet alleen van Zijn Koning, maar ook van zijn geloof; een eerloze echtbreker, een pest van het

Christendom, ja een vijand van het menselijk geslacht. Op deze grond verklaart Philips hem als schelm en verrader, met al zijne nog niet onder pand staande goederen in de ban en vogelvrij; verbiedt aan ieder hem eten, drinken, vuur of andere hulp te verlenen, zelfs hem toe te spreken; en verleent aan eenieder de vergunning hem naar het leven te staan en het bezit van zijn goederen te schaden. ---Wie het lukt de Prins dood of levend aan de Koning of zijn vertegenwoordigers in de Nederlanden uit te leveren, zal of zelf of zijn erfgenamen worden beloond met de som van vijftwintigduizend gouden kronen, al zijn misdaden worden hem vergeven en tezamen met wie hem hulp verleenden in de adelstand worden verheven.

- Philips Is dat niet wat veel, Granvelle, vijftwintigduizend?
- Granvelle Uwe Hoogheid herinnert zich, dat we aanvankelijk een som van dertigduizend overeengekomen waren? Uiteindelijk is de dood van die aartsverrader iedere prijs wel waard!
- Philips Maar zoveel geld! Ik kan niet zomaar beschikken over zoveel geld...
- Granvelle Maar Sire, U moet niet vergeten, dat die Oranje bezittingen heeft, die veel meer waard zijn dan de zoëven genoemde sommen samen. En al die bezittingen komen aan de staat, U zult er zelfs nog op verdienen! Hij betaalt gewoonweg zijn eigen moordenaar.
- Philips Maar zijn er niet velen, die dit werk niet alleen al uit liefde voor God zouden willen doen?
- Granvelle Ongetwijfeld, maar Uwe Majesteit moet niet vergeten, dat het tot dusver nog aan niemand is gelukt... Hoe hoger de beloning, hoe meer mensen er op af zullen komen. Alleen op dit moment al, zijn er, zover wij weten, vier mogelijke moordenaars in de stad Delft. En toch bereikt ons maar geen bericht, dat een moordaanslag geslaagd is. Helaas is het toen in Antwerpen nét niet gelukt, al heeft uiteindelijk zijn vrouw, Charlotte van Bourbon, er het leven bij gelaten...
- Philips Alsjeblieft, bespaar het me te moeten aanhoren, dat je een gevluchte non de echtgenote van de Prins noemt. Dat past een Kardinaal toch niet! Dat huwelijk is toch nooit door de Kerk van Rome goedgekeurd!
- Granvelle Neemt U me niet kwalijk, Sire, ik moet zeggen: ik versprak me even. U heeft volkomen gelijk, dit huwelijk heeft bij alle goede katholieken veel kwaad bloed gezet.
- Philips En dat hij nu al weer is hertrouwd, en alweer met een Française... Ik kan me daar nu nog boos om maken, dat het die Fransen wél is gelukt, waar wij nu al vele jaren vruchteloze pogingen doen... In één nacht al je tegenstanders te kunnen uitroeien, bespaart toch een enorme hoeveelheid moeilijkheden...
- Granvelle Sire, dat is nu alweer meer dan tien jaar geleden, zit U dat nog steeds dwars?
- Philips Zeker. Wij dachten dat de opstandelingen in de Nederlanden daarmee ook een gevoelige slag was toegebracht, maar niets lijkt minder waar...
- Granvelle Als ik mij mag veroorloven, Sire: ik geloof dat de jaren U een beetje de feiten dooreen hebben doen lopen. Toen was het een geduchte slag voor Oranje en de zijnen. Ze zijn alleen de klap langzamerhand weer te boven gekomen.
- Philips Hoe het ook zij, het wordt tijd dat die Willem van Oranje eindelijk van dit ondermaanse verdwijnt. Wilt U wel geloven, mijn waarde Granvelle, dat ik menigmaal de gedachte niet van mij kan afzetten, dat de enige reden, dat God die Oranje nog in leven laat is, dat hij eerst van mij nóg meer boetedoening wil zien. Maar ik moet eerlijk zeggen, dat veel meer kastijding mijn geplaagde lichaam eigenlijk niet kan verdragen...

Granvelle Och Sire, maar U bent niet de enige in de Christenheid... Als iedere goed Katholiek zoveel zou bidden als U en zich zoveel beproevingen zou opleggen, dan had God Uw innigste wens al lang in vervulling doen gaan. Maar komaan; U bent niet helemaal in orde, ik zal U nu aan Uw nachtrust toevertrouwen... Een goede nacht, Sire!

Philips Maar ik ben nog niet met mijn werk voor vandaag gereed. Dat zal me nog wel enige lieve uurtjes vergen. Evenwel, als U nu vertrekt, kan ik me daar nu aan gaan wijden. Zie ik U morgenvroeg nog om de kwestie van de Ban nog eenmaal door te nemen, Eerwaarde?

Granvelle Nogmaals Sire, hebben wij dat nu nóg niet afdoende gedaan?

Philips Ik wil er nogmaals een nacht over slapen. Belangrijke zaken moet men nimmer overhaast aanpakken!

Granvelle Maar zaken die spoed vereisen, moet men doortastend ondernemen. Ik voor mij denk, dat we in deze zaak geen enkel uitstel meer kunnen accepteren!

Philips Bespaar me Uw verdere woorden. Morgenvroeg zie ik U weer. Goedenacht!

Granvelle Goedenacht, Sire.

*****

Scène 14 -Balthasar Gerard bij de heks

Balthasar Waar zou zo'n vervloekte heks nou wonen? In het dorp hadden ze me gezegd, dat het hier ergens moest zijn, maar ik loop nou al twee uur te zoeken en te scharrelen en ik vind haar huisje nog maar steeds niet. Hé, daar zie ik een lichtje, zou het daar zijn?

(klopt aan)

Heks Wie is daar? Kan een goed mens nou nooit eens een keertje alleen zijn?

Balthasar Mijn naam is Balthasar Gerard, goet volk! Men heeft mij naar U verwezen...

Heks Kom binnen, kom binnen, wat brengt je hier? Wat kan ik voor je doen?

Balthasar Ik kom U om een gunst vragen.

Heks En dat is...

Balthasar Tja, hoe moet ik dat beginnen. Het is niet zo eenvoudig onder woorden te brengen...

Heks Hoor eens, we zijn hier onder ons. Bij mij kun je alles zeggen, maar eerst: heb je geld?

Balthasar Geld, eh, ja natuurlijk, geld, ja, dat heb ik.

Heks Hoeveel?

Balthasar Ik hoop zoveel als U nodig hebt; ik ben niet op de hoogte van de prijzen.

Heks Goudgeld?

Balthasar Eh ja, goudgeld...

Heks Wel, brandt dan maar los, we komen wel tot een vergelijk!

Balthasar Tja, nou, eh, ik ben van plan om iemand te vermoorden en ik ben niet zo zeker van mijn eigen veiligheid. Daarom ben ik hier om om bescherming te vragen. Heeft U iets wat in dergelijke omstandigheden steun en zekerheid geeft?

Heks Aha, zit de vork zo in de steel! Een zwart plan! Wat ben jij een gemeen ventje, zeg, dat je wél iemand wilt vermoorden en zelf naar voldoende zekerheid zoekt!

Balthasar Maar ze hadden me gezegd, dat U het met recht en eerlijkheid niet zo nauw neemt...

Heks Zo, hadden ze dat gezegd? Nou, dan hadden ze gelijk. Ik zei dit alleen maar, om je een beetje op de proef te stellen. Erg zeker ben je niet van je zaak, is het niet?

Balthasar Pre-pre-precies, en daarom ben ik hier.

Heks Juist. Maar gemeen ben je wel en daar hou ik van... Vertel eens wat meer over het slachtoffer en de omstandigheden waarin hij, want het is toch een hij hè, verkeert.

Balthasar U bedoelt toch niet, dat ik moet zeggen wie ik...

Heks Duivels nee, hoe minder ik dat soort dingen weet, hoe liever het me is.

Balthasar Wel, dat is een hele opluchting. Het slachtoffer is een hooggeplaatst persoon, die altijd goed bewaakt wordt en tot wie het nochtans niet moeilijk doordringen is. Maar na de daad, ben ik bang, is het moeilijk een veilig heenkomen te vinden...

Heks Juist, en daar moet ik voor zorgen?

Balthasar Inderdaad!

Heks En waarom kom je bij mij en ga je niet naar een priester of durf je bij een priester niet om bescherming te vragen voor dit soort situaties?

Balthasar Zeker wel, en om eerlijk te zijn, ik ben al bij een priester geweest.

Heks Zo, is dat zo? En wat heeft die priester je gegeven, vertel eens? Het interessert me beroepsmatig, begrijp je wel?

Balthasar Hij heeft me een Agnus Dei gegeven, gewijd in de Kathedraal van Rome.

Heks Zohoo, dat is niet mis! Dan heb je mijn middeltjes helemaal niet nodig, dat werkt heus wel afdoende!

Balthasar Necnee, ik stel toch ook vertrouwen in Uw kunsten. Alstublieft, wat kunt U voor me doen?

Heks Je vleit me. Of is dit soms een truc, in de hoop dat ik iets van de prijs af zal doen?! Dat zal je niet lukken, vriendje.
Maar kom aan, laat ik eens beginnen. Niet iedere dag wordt me goudgeld aangeboden voor mijn kunsten! Eens zien, ja, het allerbelangrijkste is natuurlijk dat. En als ik nu eens... nee beter is het... Oh, hoe kon ik dat bijna nog vergeten, juist, en nu nog... ik geloof dat ik het nu allemaal heb.
Ga eens even opzij jij, je staat me hopeloos in de weg. Eh, Gerard Balthasars was toch je naam, hè?

Balthasar Neenee, juist andersom. Balthasar Gerard!

Heks Vreemd, maar dat doet er nu niet toe. Daar gaan we:
(Spreek begeleid door vioolspel met veel glissando's uit de coulissen)

Nasa wassa woeza knil,
een dooie dood is wat ik wil;
Nasa wassa woeza klei,
Een dooie piepel maakt ons blij;
Haza Waza woeka kleven,
Balthasar Gerard moet blijven leven!

Balthasar Mooi mooi, en nu?

Heks Hier pak deze padden aan. In Walpurgisnacht gedood en te drogen gelegd, zullen ze je zeker bescherming bieden!

Balthasar Ik moet ze toch niet opeten, denk?

Heks Ha nee, bange wezel, al zou het helemaal geen kwaad kunnen. Met een beetje zout zouden ze niet eens zo slecht smaken. Nee, het is voldoende als je ze bij je draagt. Je moet ze gewoon in je zak stoppen. Hier, pak aan en kijk niet zo vies. Een gedroogde bokking ben je toch ook niet bang voor?

Balthasar Nee nee, natuurlijk niet, neemt U mij niet kwalijk. Wat krijgt U van mij?

Heks Eén gouden Dukaat is toch niet te veel gevraagd?

Balthasar Een rib uit mijn lijf, maar voor de goede zaak moet ik het maar over hebben.

Heks Wat heb je die priester eigenlijk voor die Agnus Dei moeten betalen? Eh, niets nieuwsgierigheid, gewoon beroepsmatige interesse...

Balthasar Niets. Nadat ik had uitgelegd wat ik van plan was, kreeg ik hem, met eeuwige dank!

Heks Je kreeg hem? Sinds wanneer geeft een priester iets om niet? Nu begin ik toch wel nieuwsgierig te worden, wat jouw plannetjes zijn, vriend. (komt dreigend dichterbij)

Balthasar Hier is Uw Dukaat en bedankt en tot ziens!

Heks Wat toch een laf ventje. Moet je hem zien rennen! Nou, van die Balthasar Gerard zullen we wel nooit meer iets te horen krijgen. Maar nieuwsgierig ben ik wel, wie zou hij nou willen vermoorden? En dat een priester... Nou ja, die heb je ook in soorten en maten. Misschien was het wel iemand die zich als priester voordeed, alles is tegenwoordig mogelijk. Eens zien, waar was ik ook alweer mee bezig...

*****

Scène 15 -De komst van Balthasar Gerard in Delft
(Louise bordurend, Willem in gedachten verzonken)

Louise Willem, er wordt geklopt.

Willem Binnen!

Lakei Heer, mag ik U even storen? Een man vraagt U te spreken, kan ik hem verder laten komen of moet ik zeggen dat hij nog enige tijd moet wachten?

Willem Ach nee, ik heb nu wel even tijd. Hoe is zijn naam en waar komt hij vandaan, heb je dat al gevraagd?

Lakei Hij noemt zich François Guyon en is een gevluchte Hugenoot uit Frankrijk.

Willem Juist. Die mensen hebben het ook maar moeilijk... Laat hem binnen. Maar blijf in de buurt.

Lakei Tot Uw dienst, Heer. (komt met Balthasar Gerard weer binnen)

Willem Maak het kort, alstublieft, ik heb geen zeeën van tijd.

Balthasar Heer van Oranje, door de jacht die men in Frankrijk op de protestanten maakt, was ik genoodzaakt Frankrijk te ontvluchten. Al mijn bezittingen heb ik moeten achterlaten. Wat ik nog wél mee heb kunnen nemen is me onderweg ontstolen. Volkomen berooid ben ik hier in Delft aangekomen. Niets bezit ik meer. U bent mijn laatste kans. Heel in Frankrijk is Uw naam en goede faam bekend... Kan ik bij U in dienst treden?

Willem Uit Frankrijk kom je... Heb je veel in je land gereisd, ken je je land goed?

Balthasar Ja Heer, de meest bereide wegen zijn mij goed bekend.

Willem In orde. Binnenkort moet er een brief van mij naar Frankrijk. Als je het aandurft er weer heen te reizen...

Balthasar Met een paspoort van de Staten Generaal, onder een andere naam, zeker. Wat kan me dan gebeuren?

Willem Goed, ik zal je geld geven voor een ander kostuum. Geef die man 25 florijnen en laat hem een bezoek aan de keuken brengen. U kunt nu gaan. (Balthasar af)

Louise Willem, hoe kun je nu zo'n man in dienst nemen. Zie je dan niet wat een ongunstig uiterlijk hij heeft?

Willem Ach Louise, het is ook maar een mens die niet zijn eigen uiterlijk geschapen heeft. Je zult zien, wat goed vertrouwen voor een mens betekenen kan. Als hij straks goed gevoed is, wat minder armoedige kleding draagt, en de zekerheid heeft van een bestaansgrond, dan moet je eens zien...

Louise Maar toch... Je hebt al zo veel vreemd volk naar je toegelokt, Willem.

Willem Louise, kom kom... En het is nog wel een landgenoot van je!
 Louise Nu ja, je zult wel gelijk hebben.
 Willem Laat ik mijn brief aan de Hertog van Anjou nu meteen maar schrijven...Waarde Frans...-Kan ik hem zo aanspreken, Louise?
 Louise Als je hem nog steeds "waarde" vindt... De mening van het volk is een andere!
 Willem Nu ja, laat maar. (mompelt:) ...de successen van de Hertog van Parma... grote teleurstelling...nieuwe kansen... (gewone stem:) ja, vooral dat... (mompelt:) je uit te nodigen naar Delft te komen... je toegenggen vriend Willem punt!
 Lakei! Lakei!
 Lakei Heer?
 Willem Wil je eens zien of die Guyon al klaar is? Ik heb een boodschap voor hem.
 Louise Je weet zeker, dat je niet te hard van stapel loopt, Willem? Je zou hem minstens even een paar dagen hier kunnen houden en ondertussen zien, hoe hij zich gedraagt en met wat voor volk hij afgeeft.
 Willem Louise toch...
 Balthasar Heer?
 Willem François, deze brief moet met spoed naar François Alençon, Hertog van Anjou. Je kent zijn residentie?
 Balthasar Ik weet waar het is, Heer. Ik kan er zonder mankeren heenrijden.Moet ik alleen, Heer, of krijg ik ook een begeleider?
 Willem Je zult inderdaad een begeleider krijgen. Deze lakei zal je naar de klerk brengen, die je een paspoort zal verschaffen, verzin maar een naam. En schaf je voor het geld dat je gegeven is een ander kostuum aan, zo kun je onmogelijk voor de Hertog verschijnen. Haast je. Ik verwacht je over een dag of twaalf weer terug!
 Balthasar Ik zal mijn uiterste best doen, Heer.
 Willem We zullen zien. (Balthasar en lakei af)
 We zullen zien.

*****

Scène 16 -De moord op Willem van Oranje

Willem Het moet nu toch twaalf dagen geleden zijn, dat ik die gevluchte Hugenoot, hoe heette hij ook alweer, ach ja, François Guyon, naar Frankrijk heb uitgezonden.
 Louise Ik weet niet hoe belangrijk die brief voor je was, maar ik acht de kans groot, dat hij de maaltijd en het geld dat je hem gaf voor nieuwe kleding, al voldoende vond en de brief heeft weggegooid. Ik geloof niet, dat we die man ooit terugzien.
 Willem Louise, je bent veel te goed. Je moet niet iedereen zomaar vertrouwen.
 Lakei Louise, je bent onverbeterlijk. Jij wantrouwt lijkt wel iedereen. (er wordt geklopt)
 Willem Binnen!
 Lakei De bode uit Frankrijk, François Guyon, meldt zich om binnengelaten te worden.
 Willem Aha, Louise, zo zie je maar weer eens...
 Balthasar Laat hem gauw komen, ik ben nieuwsgierig naar het antwoord van de Hertog van Anjou.
 Balthasar Heer van Oranje, Uw brief was te laat. In de tijd dat ik naar Frankrijk reisde, is de Hertog van Anjou aan een ziekte overleden.
 Wil.&Lou. Overleden?
 Balthasar Ja, het nieuws bereikte mij eerder, dan ik zijn residentie. Ik ben toch verder gereisd, ik dacht, misschien is er iemand die Uw boodschap ook kan gebruiken, en wie weet, had de Hertog wel juist een brief voor U klaar liggen.
 Willem Juist. En?

Balthasar Niets van dit alles. Ik heb Uw brief ongeopend weer mee terug genomen.
 Willem Spijtig, spijtig. Evenwel, ik dank je voor je diensten. Houdt je bereid, laat een adres achter bij mijn lakei. Ik kan spoedig weer een bode nodig hebben.

Balthasar Dank U, dank U. U bent werkelijk heel goed voor mij.
 Willem Arme François. Die is toch ook niet oud geworden.
 Louise Toch kan het mij niet spijten, Willem. Hij heeft jouw naam in de Nederlanden alleen maar schade gedaan.

Willem Louise, Louise, over de doden niets dan goeds. Hij ligt misschien nog niet eens onder de aarde en jij spreekt al weer zó over hem...
 Louise Kom, laten we naar de kinderen gaan. Het eten zal ook wel zo opgediend worden. Het valt me toch mee van die Guyon, dat hij is teruggekomen. En dat hij zijn taak zo keurig heeft volbracht...

Willem Zo zie je maar. (ze gaan de trap af, waar Balthasar Gerard zich al naast bevindt)
 Pistool Pang! (Willem stort ineen, B.G. rent weg)
 Louise Willem! Willem! (Lakei e.v.a. snellen toe)
 Willem Mon Dieu, aie pitié de mon âme et ce pauvre peuple.
 Louise Willem, stel je je ziel in Christus' handen?
 Willem (fluistert:) Ja...

(stemmen van alle spelers:) Stort tranen uyt, schreyt luyde!
 weent en treurt! (enz. Zie Valerius' Gedenck-Clanck)

EINDE

Rimbert Moeskops, in samenwerking met de kinderen van mijn zevende klas in Emmen en van mijn zevende klas in Bergen; gespeeld op 26 en 27 mei 1994 met 24 kinderen.